

07.02.2024

POL-2023-179569

Eduskunnan puolustusvaliokunta

VIITE: Eduskunnan puolustusvaliokunnan lausuntopyyntö HE 90/2023 vp, 21.12.2023

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto eduskunnan puolustusvaliokunnalle hallituksen esityksestä HE 90/2023 vp**1 Puolustusvaliokunnan lausuntopyyntö**

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä [HE 90/2023 vp](#). Esitys koskee joukkojen oikeudellista asemaa koskevan Nato SOFAn ja kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn Pariisin pöytäkirjan voimaansaattamista ja niihin liittyviä lakimuutoksia.

Nato SOFA on laadittu määrittämään sopimuspuolten joukkojen oikeudellista asemaa niiden oleskellessa toisen sopimuspuolen alueella ja se sisältää määräyksiä, jotka koskevat muun muassa maahantulomuodollisuuksia, aseenkanto-oikeutta, tuomiovallan käyttöä, vahingonkorvausoikeutta ja siitä luopumista sekä joukkojen erioikeuksia ja vapauksia. Pariisin pöytäkirjalla ulotetaan sopimuksen määräykset myös Naton esikuntiin ja niiden sotilas- ja siviilihenkilöstöön pöytäkirjassa määrättyin mukautuksin. Pöytäkirja sisältää lisäksi täydentäviä, esikuntaa ja sen henkilöstöä koskevia määräyksiä.

2 Poliisihallituksen asiantuntijalausunto**2.1 Yleistä**

Sopimus Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta (*myöhemmin Nato SOFA*) ja pöytäkirja Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta (*myöhemmin Pariisin pöytäkirja*) on merkityksellinen poliisitoiminnan kannalta. Erityisesti sopimuksen III, IV, VI ja VII artiklat eli maahantuloa ja maassa oleskelua, liikenteen lupia, aseenkanto-oikeutta, rikosoikeudellisista tuomiovaltaa sekä kurin ja järjestyksen ylläpitämistä koskevat säännökset liittyvät poliisin toimintaan.

Poliisihallitus on esityksen valmistelun aikana lausunut muun muassa aseenkanto-oikeuteen ja rikosoikeudellisen tuomiovallan käyttöön liittyvistä asioista. Poliisihallituksen esittämät huomiot aseenkanto-oikeudesta on arvioitu hyvin esityksen jatkovalmistelussa.

Lausunnon aluksi on hyvä vielä lyhyesti todeta, että Nato SOFA on ollut Suomessa voimassa yli 20 vuotta, jonka Suomi on ollut Naton rauhankumppanuusmaana. Poliisille on kertynyt hyviä kokemuksia niin sanotun rauhankumppanuus-SOFAn ([SopS 65/1997](#)) soveltamisesta ja yhteistyöstä eri valtioiden asevoimien kanssa.

Hyvistä kokemuksista huolimatta Nato SOFAn soveltamisessa on kyse 1950-luvulla tehdyn kansainvälisen sopimuksen tulkinnasta ja sen sovittamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä. Kyse on poliisitoiminnankin osalta hyvin tulkinnanvaraisesta sääntelykokonaisuudesta, jota nyt ehdotettavat muutokset tulisivat selkeyttämään.

2.2 Rikosoikeudellinen tuomiovalta

Nato SOFAn VII artiklan kappaleissa 1–4 on pyritty ratkaisemaan rikosoikeudellisen tuomiovallan käyttö lähettäjä- ja vastaanottajavaltion välillä. Sopimuksen perusteella tuomiovalta kuuluu jommallekummalle valtiolle, minkä lisäksi se valtio, jolla on ensisijainen oikeus tuomiovallan käyttöön, voi luopua siitä tai sitä voidaan pyytää luopumaan siitä (sopimuksen VII artiklan 3 c kappale).

Nato SOFAn keskiössä on vieraan valtion suvereniteetin kunnioittaminen määrittelemällä vieraan valtion asevoimiin kuuluvien henkilöiden oikeudet myös tuomiovallan käytön osalta. Tästä huolimatta poliisitoiminnassa kyse on yksittäisiin henkilöihin kohdistuvista toimenpiteistä riippumatta siitä, missä tehtävässä he Suomessa ovat. Poliisilla on virkavelvollisuus puuttua lähettäjävaltion joukkoon tai siviilihenkilöstöön kuuluvan henkilön tai hänen huollettavansa toimintaan, jos se häiritsee tai vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai toiminnassa on tai voi olla kyse rikoksesta.

Nato SOFAn osalta on otettava huomioon, ettei sillä voida minimoida poliisin toimivaltuuksia ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Tässä suhteessa tuomiovallan käyttämistä koskevan kysymyksen ratkaiseminen on tyystin eri asia kuin kaikki ne toimenpiteet, joita Suomen sisäinen turvallisuus edellyttää.

Poliisin tehtävänä on ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta sekä puuttuttava rikolliseen toimintaan rikosten ennalta estämistä ja paljastamista unohtamatta. Poliisi voikin joutua ottamaan vieraan valtion sotilaan kiinni esimerkiksi rikoksesta epäiltynä tai rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi, jos poliisitehtävän hoitaminen sitä edellyttää. Kyse on nimenomaan yksittäisen henkilön, ei vieraan valtion asevoimien toimintaan puuttumisesta.

Voimaansaattamislakiin esitettävä säännös valtakunnansyyttäjän tehtävästä ratkaista tuomiovallan käyttöä koskeva kysymys selkeyttää Nato SOFAan liittyvien rikosasioiden käsittelyä. Nykyiselläänkin tätä kokonaisuutta tulki-

taan niin, että tällaisen rikoksen esitutinnan tullessa vireille, asiasta ilmoitettaisiin syyttäjälle, joka ottaisi tuomiovallan käyttöä koskevan kysymyksen tutkittavakseen.

Valiokunnan on kuitenkin hyvä huomioida, että esitutinnan aloittaminen ei aina siedä viivytystä. Tällöin poliisin on aloitettava esitutkintatoimenpiteet heti, jotta tutkinta saadaan turvattua. Tämä voi tarkoittaa rikosprosessuaalisten pakkokeinojen käyttämistä sekä alustavien puhutteluiden ja kuulusteluiden suorittamista. Kysymys tuomiovallan käyttämisestä selvitetään kuitenkin tutkintatoimien kestäessä. Poliisi ei siis voi joka kerta jäädä odottamaan valtakunnansyyttäjän tekemää päätöstä aloittaa tai olla aloittamatta esitutkintaa, jos tutkinnan turvaaminen edellyttää kiireellisiä toimia. Poliisi myös jatkaa jo aloitettuja esitutkintatoimia niin kauan, kunnes valtakunnansyyttäjä tekee päätöksen asiassa. Kyse on niin yleisestä kuin yksityisestäkin edusta: esitutkinnan alkuvaiheessa on mahdollista saada kerättyä niitä tietoja, näytteitä ja todisteita, joita voi olla mahdotonta saada jälkikäteen.

2.3 Turvallisuus, kuri ja järjestys

Lähettiläjävaltion joukkojen sotilaallisen kurin kannalta on selkeää, että pysyvissä sotilasyksiköissä ja muodostelmissa lähettiläjävaltio huolehtii järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä. Tämä ei lähtökohtaisesti rajoita poliisin toimivaltaa vastata yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta. Sama koskee lähettiläjävaltion sotilaspoliisin toimintaa näiden alueiden ulkopuolella, kun sen tehtävänä on huolehtia kurin ja järjestyksen ylläpitämisestä joukon jäsenten keskuudessa.

Poliisitoiminnan kannalta on tärkeää, että Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen b kohdan mukaisessa toiminnassa noudatetaan yhteisiä turvallisuusjärjestelyjä ja niihin kuuluvaa yhteistyötä. Suomessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen on poliisin tehtävä. Siksi on loogista, että lähettiläjävaltion sotilaspoliisikin turvautuisi ensisijaisesti poliisin apuun. Artiklan kansallinen toimeenpano edellyttääkin tiivistä yhteistyötä poliisin, Puolustusvoimien ja lähettiläjävaltion sotilasviranomaisen kesken.

2.4 Taloudelliset vaikutukset

Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan kansallinen täytäntöönpanon on arvioitu lisäävän poliisin tehtävien määrää esimerkiksi esitutkintaan liittyen. Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan voimaansaattamisen myötä Nato-joukkojen läsnäolo tulisi lisääntymään pääasiassa erilaisen harjoitustoiminnan myötä.

Esityksen valmistelun aikana on pyritty arvioimaan konkreettisia taloudellisia vaikutuksia. Mutta kuten esityksen yleisperusteluissa todetaan, tässä vaiheessa on liian varhaista arvioida, minkä verran sopimuksista aiheutuu uusia resurssitarpeita poliisille. Vaikutuksia kuitenkin tulee aiheutumaan ja ne johtuvat Nato-joukkojen lisääntyvästä läsnäolosta aiheutuvista poliisitehtävistä

(turvaamistehtävät, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävät sekä rikostorjunnan tehtävät) ja poliisitoiminnan mukauttamisesta Nato-toimintaan. Esimerkiksi terrorismin vastainen toiminta on Naton intresseissä ja Suomessa tämä tehtävä kuuluu ensisijaisesti poliisille.

Poliisi tuleekin seuraamaan tarkasti, miten Suomen jäsenyys Natossa ja Nato-liitännäiset tehtävät vaikuttavat poliisin toimintaan. Tästä aletaan saada käsitystä jo tulevana keväänä, kun Naton suuri sotaharjoitus Pohjois-Suomessa alkaa.

Poliisitarkastaja

Konsta Arvelin

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 07.02.2024 klo 11:19. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.

Jakelu

Eduskunnan puolustusvaliokunta

Tiedoksi

Poliisihallituksen esikunta
Poliisiylitarkastaja Mikko Eränen
Poliisilakimies Visa Weckström
Poliisitarkastaja Sami Kalliomaa